

Ολυμπιακά αθλήματα στην αρχαιότητα

Χριστίνα Παναγιώτα Βασιλακοπούλου – Γ1

Σχ.έτος 2021-2022

Πρόλογος

Από όλους τους πανελλήνιους αγώνες στην αρχαία Ελλάδα οι σημαντικότεροι λάμβαναν χώρα στην Ολυμπία.

Σύμφωνα με την παράδοση, πρώτοι οι θεοί αγωνίστηκαν στην Ολυμπία. Ο Δίας νίκησε τον Κρόνο στην πάλη, ο Απόλλωνας τον Ερμή στο δρόμο και τον Άρη στην πυγμή. Επίσης οι αρχαίες πηγές αναφέρουν αρκετούς ήρωες ως ιδρυτές των αγώνων.

Στη μυκηναϊκή παράδοση ανήκει ο μύθος του Πέλοπα. Μετά τη νίκη του επί του Οινόμαου, ο Πέλοπας ίδρυσε αγώνες προς τιμήν του Οινόμαου για να καθαρθεί, αλλά και για να ευχαριστήσει τους θεούς για τη νίκη που του χάρισαν.

Έτσι λοιπόν καθιερώθηκαν οι αγώνες στην Ολυμπία.

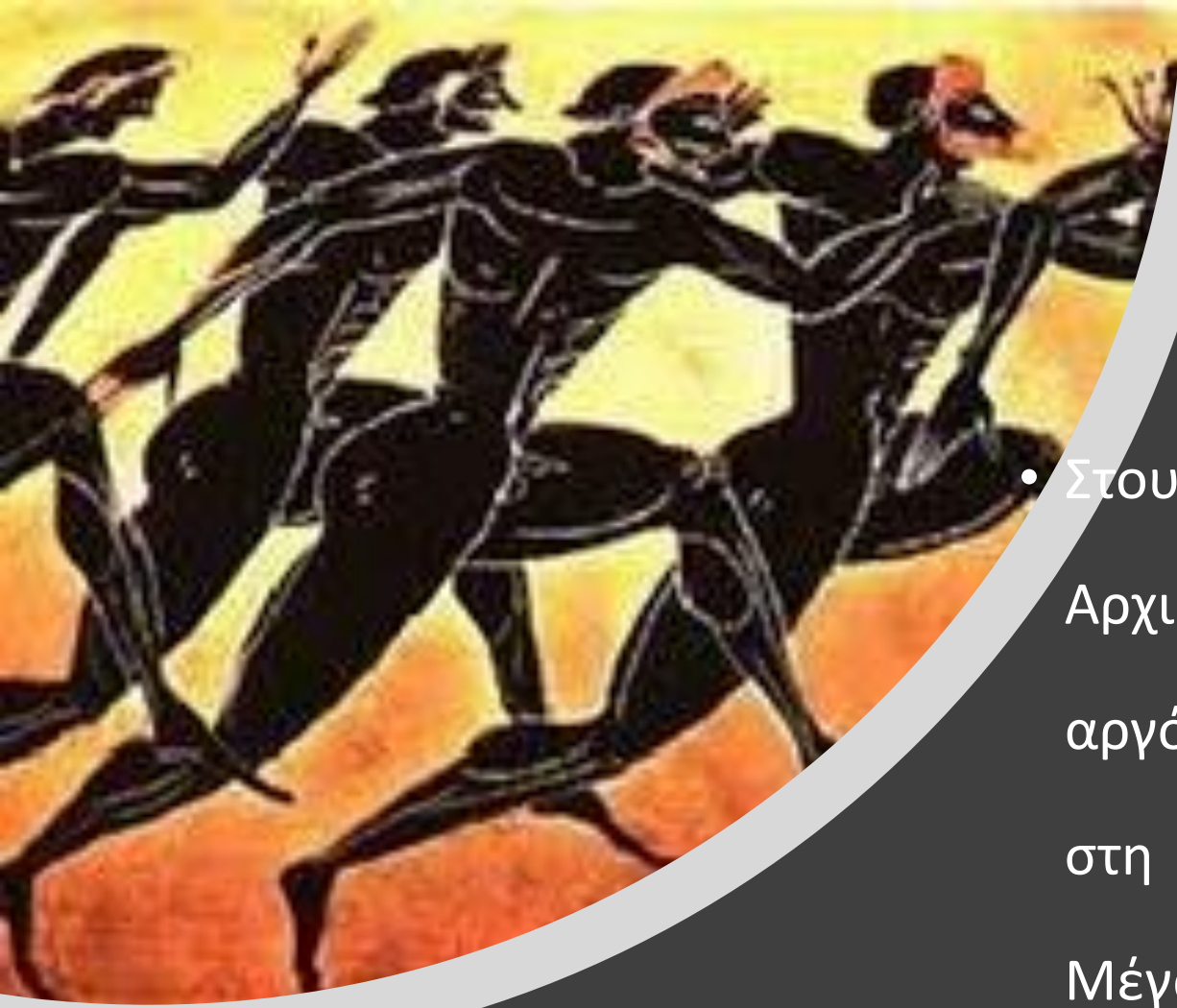

Ολυμπιακά
αγωνίσματα

Δρόμος

- Το **παλαιότερο** και **σημαντικότερο** άθλημα των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν ο δρόμος. Ο νικητής του σταδίου δρόμου ήταν εκείνος που έδινε και το όνομά του στην Ολυμπιάδα.
- Εφευρέτες του αγωνίσματος θεωρούνται διάφορα μυθικά πρόσωπα. Ανάμεσά τους ο γνωστός ήρωας Ηρακλής και οι Κουρήτες κ.ά.

Δρόμος

- Στους αγώνες οι δρομείς έτρεχαν με γυμνά πόδια. Αρχικά φορούσαν και ένα περίζωμα, το οποίο όμως αργότερα καταργήθηκε. Σύμφωνα με την παράδοση στη 15η Ολυμπιάδα (720 π.Χ.) ο Όρσιππος από τα Μέγαρα, ενώ έτρεχε άφησε να πέσει το περίζωμα και συνέχισε να τρέχει γυμνός. Ο Όρσιππος μάλιστα νίκησε σε αυτή την Ολυμπιάδα. Από τότε και μετά καθιερώθηκε οι αθλητές να αγωνίζονται γυμνοί.

Είδη δρόμων

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες υπήρχαν τα παρακάτω είδη δρόμων:

- Στάδιο
- Δίαυλος
- Δόλιχος
- Οπλίτης

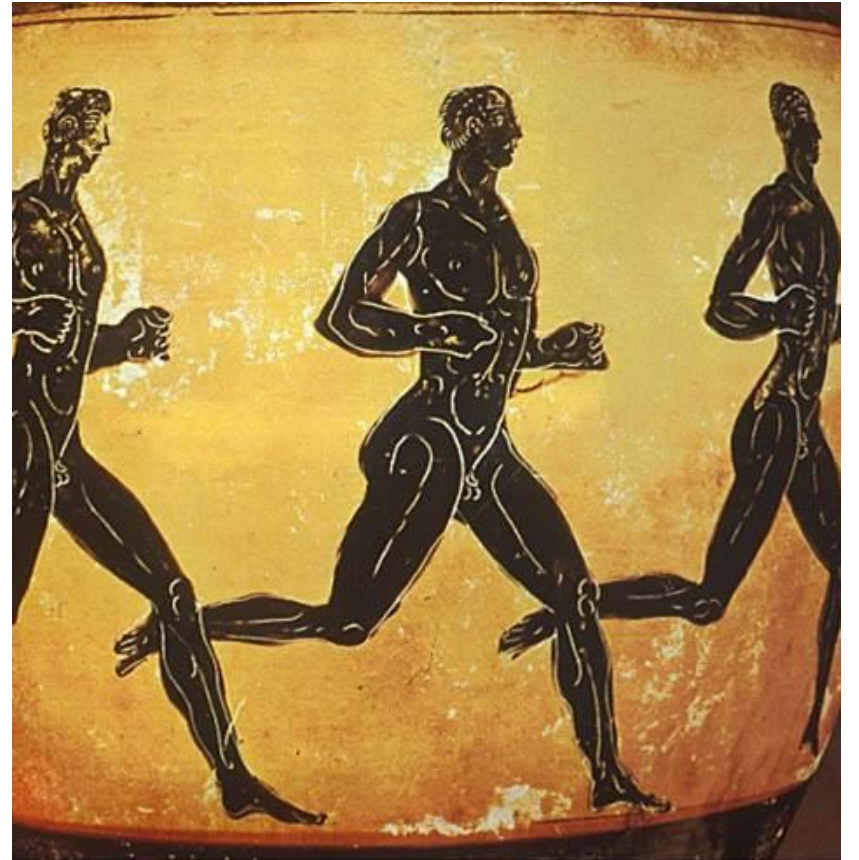

Στάδιο

- Δρόμος ταχύτητας ενός σταδίου, δηλαδή 600 ποδιών (αντιστοιχεί στο σημερινό δρόμο των 200 μ.).
- Το μήκος του σταδίου της Ολυμπίας μεταξύ των δύο βαλβίδων είναι 192,28 μ.
- Ο νικητής του δρόμου αυτού λεγόταν σταδιονίκης. Πρώτος σταδιονίκης στην Ολυμπία ήταν ο Ηλείος Κόροιβος.
- Ως τη 13η Ολυμπιάδα (728 π. Χ.) το στάδιο ήταν το μοναδικό αγώνισμα στην Ολυμπία.

Δίαυλος - δόλιχος

- **Ο διάυλος:** επίσης δρόμος ταχύτητας, με διπλή διαδρομή του σταδίου, απόσταση δηλαδή 1200 ποδίων. Αντιστοιχεί με το σημερινό δρόμο των 400 μ.
- **Ο δόλιχος:** (= μακρός). Δρόμος αντοχής 7 έως 24 σταδίων. Τις περισσότερες φορές η απόσταση ήταν καθορισμένη στα 20 στάδια, δηλαδή 3550-3800 μ.

Οπλίτης

- Πρόκειται για δρόμο ταχύτητας, όπου ο δρομέας έτρεχε **φορώντας χάλκινη αμυντική πανοπλία** (κράνος, κνημίδες, ασπίδα). Η διαδρομή του οπλίτη δρόμου ήταν 2 έως 4 στάδια (συνήθως 2 στάδια, όπως ο δίαυλος).
- Ο οπλίτης δρόμος θεωρείται ως επικήδειος αγώνας προς τιμήν κάποιου νεκρού ήρωα. Εκτός των Ολυμπιακών Αγώνων αναφέρεται και στα Νέμεα, Πύθια, Ίσθμια, Παναθήναια και σε άλλες γιορτές. Ο Πausanias αναφέρει ότι στην Ολυμπία, στο ναό του Διός φυλάγονταν 25 χάλκινες ασπίδες τις οποίες μοίραζαν στους οπλιτοδρόμους για την τέλεση των αγώνων.

Πένταθλο

- Αποτελούνταν από πέντε αγωνίσματα: **το άλμα, το δρόμο, το ακόντιο, το δίσκο και την πάλη.**
- Από τα αγωνίσματα αυτά τα τρία πρώτα θεωρούντο ελαφρά και τα δύο τελευταία βαρέα.
- Η παράδοση αναφέρει ότι πρώτος ο Ιάσων δημιούργησε το πένταθλο, την ένωση δηλαδή πέντε διαφορετικών αγωνισμάτων προς τιμήν του φίλου του Παλέα, ο οποίος είχε νικήσει στην πάλη στους αγώνες που τέλεσαν οι Αργοναύτες στη Λήμνο, αλλά είχε έλθει δεύτερος σε όλα τα υπόλοιπα αγωνίσματα. Ο δρόμος και η πάλη ήταν τα μόνα από τα πέντε που διεξάγονταν και ξεχωριστά με δικό τους έπαθλο. Ο νικητής του πεντάθλου θεωρούνταν και ο πιο σπουδαίος. Ωστόσο άγνωστος παραμένει ο τρόπος ανακήρυξης του πενταθλητή.

Άλμα

- Για πρώτη φορά το άλμα ως αυτόνομο αγώνισμα αναφέρεται στην Οδύσσεια, στους αγώνες των Φαιάκων προς τιμήν του Οδυσσέα (Θ 129). Επίσης στη μυθολογία αναφέρεται στους αγώνες που οργάνωσαν οι Αργοναύτες στη Λήμνο. Στην Ολυμπία το άλμα αποτελούσε πάντα αγώνισμα του πεντάθλου, το οποίο γινόταν στο στάδιο, σε ένα τετράπλευρο σκάμμα μήκους 50 ποδιών (16 μ.), γεμάτο με μαλακό χώμα. Όπως και σήμερα, στη μία πλευρά του σκάμματος υπήρχε ο βατήρ, όπου πατούσαν οι αθλητές. Μετά το άλμα του αθλητή στο σημείο που ακουμπούσαν τα πόδια του, τοποθετούσαν το σημείον, για να ξεχωρίζει η επίδοσή του, την οποία μετρούσαν με ξύλινο κοντάρι, τον κανόνα.

Δίσκος

- Ο Όμηρος αναφέρει αυτό το άθλημα τόσο στην Ιλιάδα, όταν ο Αχιλλέας διοργάνωσε αγώνες προς τιμήν του νεκρού φίλου του Πάτροκλου, όσο και στην Οδύσσεια (Θ 186), όπου ο Οδυσσεύς νικά στο αγώνισμα του δίσκου σε αγώνες που οργάνωσαν οι Φαίακες προς τιμήν του. Στον Όμηρο ο δίσκος λεγόταν σόλος (βάρος που το έδεναν με λουρί και το πέταγαν όπως η σημερινή σφύρα). Στους Ολυμπιακούς Αγώνες ο δίσκος εισήχθη το 632 π.Χ. και αποτελούσε πάντα αγώνισμα του πεντάθλου. Οι δίσκοι που χρησιμοποιούσαν οι δισκοβόλοι αρχικά ήταν λίθινοι και αργότερα από χαλκό, μολύβι ή σίδηρο με σχήμα στρογγυλό. Οι δίσκοι που διασώθηκαν ως τις μέρες μας, έχουν διάμετρο από 0,17 έως 0,34 μ. και βάρος από 1250 έως 6600 γραμμάρια. Πάνω στους δίσκους εκτός από επιγραφές χάραζαν και διάφορες παραστάσεις. Συνήθως απεικόνιζαν αθλητές. Άλλες φορές πάλι έγραφαν ωδές ή διάφορες συνθήκες, όπως η συνθήκη της ιερής εκχειρίας στην Ολυμπία. Οι επιδόσεις των δισκοβόλων σημειώνονταν με πασσάλους ή καρφιά, τα σημεία, και έπειτα μετρούσαν το μήκος της ρίψης με κοντάρι ή με σχοινί.

ΑΚΟΝΤΙΟ

- Αγώνισμα που επίσης αναφέρεται στον Όμηρο και προέρχεται από τον πόλεμο και το κυνήγι. Δύο ήταν τα είδη του ακοντισμού:
 - ❖ ο **εκήβολος**, δηλαδή βολή του ακοντίου σε μήκος,
 - ❖ ο **στοχαστικός**, δηλαδή βολή σε προκαθορισμένο στόχο.
- Στην Ολυμπία αγώνισμα του πεντάθλου αποτελούσε ο εκήβολος ακοντισμός.
- Το **ακόντιο** ήταν ένα μακρύ ξύλινο κοντάρι μήκους 1,50-2 μ., με μυτερή την άκρη του, χωρίς μεταλλική αιχμή και πιο ελαφρύ από το πολεμικό. Ακόντια με αιχμή χρησιμοποιούσαν στο στοχαστικό ακοντισμό. Μία λουρίδα από δέρμα, η λεγόμενη αγκύλη, μήκους 0,40 μ. σχημάτιζε θηλειά στο κέντρο βάρους του ακοντίου. Στη θηλειά αυτή ο αθλητής περνούσε το δείκτη και το μέσο δάκτυλο του χεριού. Στα υπόλοιπα η τεχνική ρίψης του ακοντίου δεν διέφερε από τη σημερινή.

Πάλη

- Από τα πιο αγαπημένα αγωνίσματα στην αρχαία Ελλάδα ήταν η πάλη. Ο Όμηρος στα «άθλα επί Πατρόκλω» μας περιγράφει σκηνές πάλης.
- Ως εφευρέτης του αθλήματος αναφέρεται ο Θησέας (στη πάλη του με τον Κερκύονα), αλλά και ο Ηρακλής (όταν νικά τους γίγαντες Ανταίο, Αχελώο, Τρίτωνα και διάφορα τέρατα). Εκτός των δύο μυθικών ηρώων, όμως, και θεοί αναφέρονται ως εφευρέτες της πάλης, όπως ο Ερμής και η κόρη του Παλαίστρα.

Πάλη

- Υπήρχαν δύο είδη πάλης :
 - ❖ η ορθία πάλη ή ορθοπάλη ή σταδαία πάλη και
 - ❖ η αλίνδησις ή κύλισις ή κάτω πάλη.
- Στην πρώτη αρκούσε ο παλαιστής να ρίξει κάτω τον αντίπαλό του τρεις φορές (οπότε λεγόταν τριακτήρ).
- Στη δεύτερη μετά την πτώση εξακολουθούσε ο αγώνας μέχρι ο ένας εκ των δύο αντιπάλων να παραδεχτεί την ήττα του, να κάνει δηλαδή την κίνηση του απαγορεύειν (ύψωνε το ένα ή τα δύο δάχτυλα του ενός χεριού).
- Ο ορισμός των αντιπάλων κατά (5 έως 8) ζεύγη γινόταν με κλήρο. Οι αθλητές της πάλης αγωνίζονταν με το σώμα αλειμμένο με λάδι, γυμνοί μέσα στο σκάμμα. Αρκετές παραστάσεις σε αγγεία μας δίνουν πολλές λεπτομέρειες για την εκτέλεση του αθλήματος, που όπως φαίνεται δεν διέφερε πολύ από το σημερινό. Από τις γραπτές πηγές πληροφορούμαστε τα ονόματα μεγάλων παλαιστών. Από τους πιο φημισμένους ήταν ο Μίλων ο Κροτωνιάτης, που νίκησε πέντε φορές στην Ολυμπία, επτά στα Πύθια, εννέα στα Νέμεα και δέκα στα Ίσθμια.

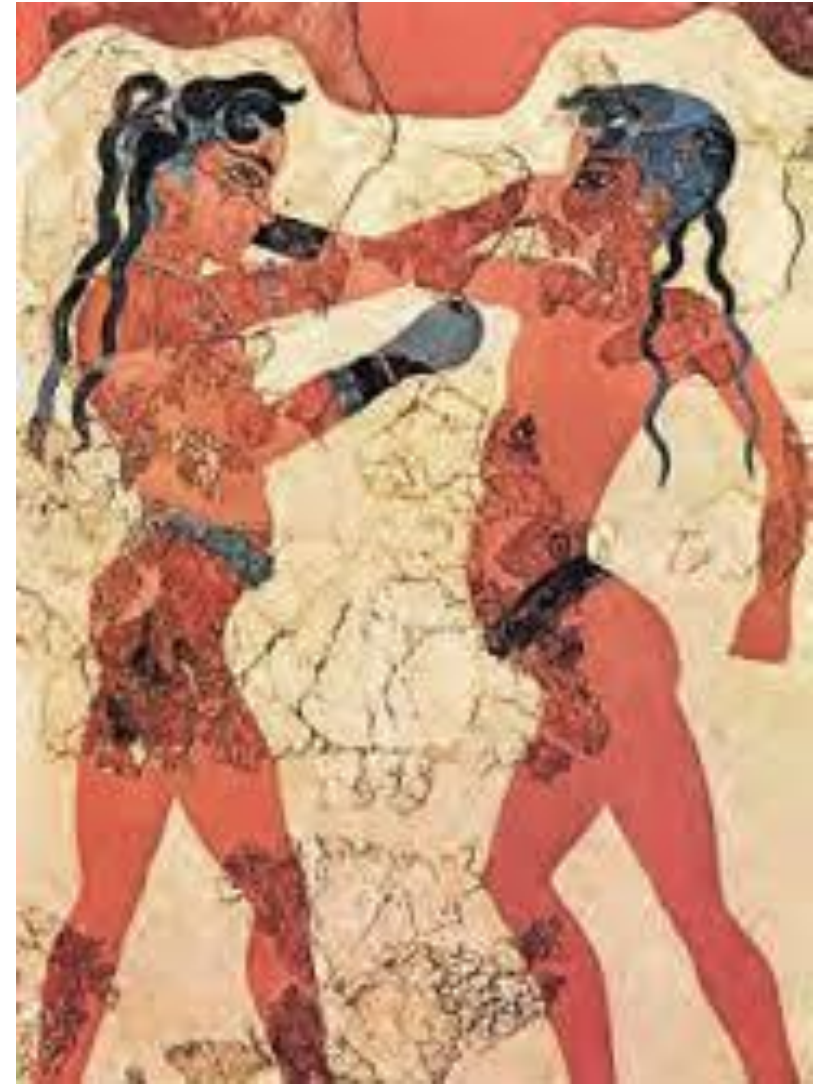

Πυγμή

- Αγώνισμα που επίσης θεωρείται από τα παλαιότερα, γνωστό ήδη στη μινωική αλλά και τη μυκηναϊκή εποχή. Η πυγμή αναφέρεται στον Όμηρο ως ένα από τα αγωνίσματα που έγιναν προς τιμήν του Πατρόκλου. Κατά τη μυθολογία την πυγμή εφεύρε ο Απόλλωνας, αλλά και ο Ηρακλής, ο Θησέας και άλλοι ήρωες. Προστάτης, ωστόσο, του αγωνίσματος θεωρούνταν ο Απόλλωνας.
- Στη πυγμή, όπως και στην πάλη, τα ζεύγη των πυκτών καθορίζονταν με κλήρο. Σε παραστάσεις αγγείων που απεικονίζουν σκηνές πυγμαχίας φαίνεται ότι οι αντίπαλοι στέκονταν αντιμέτωποι με το αριστερό πόδι μπροστά και λυγισμένο το δεξί. Τα χτυπήματα γίνονταν κυρίως στο κεφάλι και το πρόσωπο. Δεν υπήρχε χρονικός περιορισμός στη διάρκεια του αγώνα, και οι αθλητές αγωνίζονταν μέχρις ότου ο ένας από τους δύο αθλητές αναγκαστεί να απαγορευσει, να παραδεχτεί δηλαδή την ήττα του ή να πέσει αναίσθητος.

Πυγμή

- Οι αθλητές κατά τη διεξαγωγή του αγωνίσματος φορούσαν στα χέρια τους ιμάντες, οι οποίοι μάλιστα ήταν γνωστοί ήδη στη μυκηναϊκή εποχή. Ο Όμηρος, μάλιστα, μας δίνει λεπτομερή περιγραφή των ιμάντων που φορούσαν οι πύκτες: ήταν λουρίδες από λεπτό δέρμα βοδιού, τις οποίες τύλιγαν στα χέρια τους. Αργότερα, στη πρώτη φάλαγγα των δαχτύλων πρόσθεσαν λουρίδες από σκληρό δέρμα και στο εσωτερικό έβαζαν μαλλί. Από τον 4ο αι. π.Χ. και ως τα τέλη του 2ου αι. μ.Χ. οι πύκτες αντί να δένουν τους ιμάντες, φορούσαν ένα είδος γαντιού από έτοιμους περιτυλιγμένους ιμάντες. Τέλος, στα ρωμαϊκά χρόνια οι πυγμαχοί χρησιμοποιούσαν ένα πυγμαχικό γάντι ενισχυμένο με σίδηρο και μολύβι. Από τους ονομαστότερους πυγμαχούς της αρχαιότητας ήταν ο Διαγόρας ο Ρόδιος, πατέρας της Καλλιπάτειρας.

Παγκράτιο

- Από τα πιο θεαματικά αγωνίσματα το παγκράτιο ήταν συνδυασμός πυγμής και πάλης. Η παράδοση αναφέρει ότι πρώτος ο Θησέας συνδύασε πάλη και πυγμή για να σκοτώσει το Μινώταυρο.
- Το αγώνισμα διακρινόταν στο άνω ή ορθοστάνην παγκράτιο (όταν οι αθλητές αγωνίζονταν όρθιοι) και στο κάτω παγκράτιο (όταν οι αντίπαλοι έπεφταν και συνέχιζαν κάτω). Στην προπόνηση οι αθλητές χρησιμοποιούσαν συνήθως το ορθοστάνην, ενώ στους αγώνες το κάτω παγκράτιο. Οι παγκρατιαστές έπρεπε να συνδυάζουν ταυτόχρονα τα προσόντα των παλαιστών και των πυγμάχων, ενώ το αγώνισμα είχε αυστηρούς κανόνες τους οποίους έπρεπε να ακολουθούν: δεν επιτρεπόταν να βγάλουν ο ένας τα μάτια του άλλου, να δαγκώσουν ο ένας τον άλλον ή να τον χτυπήσουν στην περιοχή των όρχεων.
- Τα ονόματα μεγάλων παγκρατιαστών που διασώθηκαν από τις αρχαίες πηγές είναι του Λύγδαμι του Συρακουσίου, του Ευκλή, του Σώστρατου του Σικυώνιου και άλλων.

Αρματοδρομία

- Ο πρώτος αγώνας αρματοδρομίας που αναφέρει η παράδοση είναι αυτός μεταξύ του Πέλοπα και του Οινόμαου, βασιλιά της Πίσας, μύθος που συνδέεται άμεσα με την Ολυμπία. Αρματοδρομίες επίσης αναφέρει και ο Όμηρος, στους αγώνες που οργάνωσε ο Αχιλλέας προς τιμήν του νεκρού φίλου του Πατρόκλου. Προστάτης του αγωνίσματος της αρματοδρομίας θεωρείτο ο θεός Ποσειδώνας.
- Τα αγωνίσματα αρματοδρομιών στην Ολυμπία ήταν:
 - ✓ Το τέθριππο
 - ✓ Η απήνη
 - ✓ Η συνωρίδα
 - ✓ Το τέθριππο πώλων
 - ✓ Η συνωρίδα πώλων

Αρματοδρομία

- ✓ **Το τέθριππο:** το άρμα, ένα μικρό ξύλινο δίτροχο όχημα, συρόταν από τέσσερα άλογα. Το μήκος της διαδρομής ήταν δώδεκα γύροι του ιπποδρόμου.
- ✓ **Η απήνη:** Το άρμα έσερναν δύο ημίονοι.
- ✓ **Η συνωρίδα:** άρμα που έσερναν δύο άλογα.
- ✓ **Το τέθριππο πώλων:** Το μήκος της διαδρομής ήταν οκτώ γύροι του ιπποδρόμου.
- ✓ **Η συνωρίδα πώλων**

- Στους ομηρικούς χρόνους ηνίοχος ήταν ο ίδιος ο ιδιοκτήτης, αλλά στους ιστορικούς χρόνους οι ηνίοχοι δεν ήταν οι ιδιοκτήτες των αλόγων. **Η νίκη, όμως, ανήκε στους ιδιοκτήτες** οι οποίοι μάλιστα στέφονταν νικητές, ενώ για τον ηνίοχο το βραβείο ήταν μια μάλλινη ταινία που ο ιππότροφος του έδενε στο μέτωπο. Για το λόγο αυτό στην Ολυμπία έχουμε ονόματα γυναικών που αναφέρονται ως νικητές στις αρματοδρομίες (Κυνίσκα), παιδιών ή και πόλεων.
- Οι ηνίοχοι κατά την εκτέλεση του αγωνίσματος επεδίωκαν να καταλάβει το άρμα την εσωτερική πλευρά του ιπποδρόμου, προκειμένου να διανύσουν μικρότερη απόσταση.
- Ονομαστοί ηνίοχοι της αρχαιότητας ήταν ο Κάρρωτος, ο Φίντις ο Συρακούσιος, ο Νικόμαχος ο Αθηναίος, ο Χρόμιος, ηνίοχος του Ιέρωνα των Συρακουσών κ.ά.

Ιππικά αγωνίσματα

- Τα ιππικά αγωνίσματα εισάγονται για πρώτη φορά στην Ολυμπία στην 33η Ολυμπιάδα το 648 π.Χ. με τις ιπποδρομίες των τελείων κελήτων, το οποίο ήταν αγώνισμα με αναβάτη σε άλογο που έκανε έξι φορές το γύρο του ιπποδρόμου.
- Το 469 π.Χ. (71η Ολυμπιάδα) εισάγεται η κάλλη (ιπποδρομίες φοράδων) και το 256 π.Χ. (131η Ολυμπιάδα) η ιπποδρομία των πύλων.
- Στις ιπποδρομίες ο αναβάτης ίππευε γυμνός, δίχως εφίππιο και αναβολείς κρατώντας το μαστίγιο και τα ηνία, όπως απεικονίζεται σε διάφορες παραστάσεις αγγείων. Το εφίππιο πιθανότατα χρησιμοποιούσαν μόνο οι πολεμιστές. Τέλος, όπως οι ηνίοχοι έτσι και οι αναβάτες υπηρετούσαν τους ιδιοκτήτες των αλόγων.

Επίλογος

- Με τους Ολυμπιακούς αγώνες σφυρηλατήθηκε η εθνική, φυλετική και πνευματική ενότητα των Ελλήνων. Οι αγώνες συνδύαζαν το βαθύ θρησκευτικό πνεύμα με το ηρωικό παρελθόν των Ελλήνων, τον μέγιστο βαθμό της καλλιέργειας του σώματος, του νου και της ψυχής με τις πανανθρώπινες φιλοσοφικές αξίες και την προβολή του ατόμου και των πόλεων με το ύψιστο ιδανικό της ελευθερίας.
- Ο υπερεθνικός χαρακτήρας τους επιζεί και στους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες, που ύστερα από διακοπή 15 αιώνων οργανώθηκαν στην Αθήνα το 1896, και τελούνται από τότε κάθε τέσσερα χρόνια.

Πηγές

- <http://odysseus.culture.gr/>
- <https://www.mixanitouxronou.gr>
- <https://www.ea.gr/ep/olympicgames>
- <https://from-ancient-to-modern-games-n-sports-gr.weebly.com/>
- <https://www.ea.gr/>
- <https://el.wikipedia.org/wiki/Παγκράτιο>